

İskandiller ve deniz dipleri

Yazan : Mra.

Ahmet Rasim

İskandiller, bir deniz haritasının en mühim kısmını teşkil ederler. Bu günün deniz haritacılarına ise çok ağır bir mesuliyet yüklenmektedir. Hali hazır gemileri hacmen büyümüşler, sıkletleri ve çektikleri su artmış, ve selâmetleri ise, ancak, tehlikeleri men edecek olan haritaların vücuduna vabeste kalmıştır. Büyük çapta bir geminin, haritacılık gözüne ilişmeyen bir tehlike yüzünden, hatta en rakit sularda bile, karaya gitmesi suretile vukubulan telâfisi imkânsız zayıat ve hasarlarını daima hatırlarda tutmak bir deniz haritacısının vicdan borcudur.

Filhakika bir deniz haritacısı iskandil rakamlarını ihtiva etmeyen bir deniz sahasında mevcut olduğu keşfedilen bir arizayi tabiiye yüzünden vukubulan bir zarar ve ziyandan mesul olmaz isede, deniz dibinin ne kadar intizamsızlığı var ise, hepsini, en ehemmiyetsizine kadar tetkik ve muayene etmek, ve bunun içinde sık bir iskandil sistemi kabul ederek arızaları keşf eylemek, bu mütesavver mesuliyete bir teminat ve zıman olur.

Harita üzerinde iskandil rakamlarının sarahatle görülebilmeleri için, tabiidirki bir had vardır, buda haritanın mikyasına tabidir. Mufasssal bir mesahada, mutat olan iskandil tarzı, iskandil hatlarını, harita mikyası ne olursa olsun, takriben bir

pusun $\frac{1}{5}$ mikdarı kadar araları açık olmak üzere, 15 veya 20 kulaca kadar şahile amut bir surette geçirmektir. Harita mikyası küçüldükçe, deniz dibinin muayenesi hususundaki mükemmeliyet azalır, ve her türlü mehaliki bertaraf edecek bir mesahanın icrasında müşkilât zuhur eder.

Umuklardaki intizamsızlığın mevcudiyeti anlaşılan mahallerde, ve yahut sahilin kayalık bir teşekkülü haiz yerlerinde iskandil hatlarını aykırı olarak işlemek lâzımdır; bu suretle tehlikelerin en ufağı bile keşfedilir. Küçük mikyash bir harita üzerinde, iki iskandil hattı arasındaki sığ bir sahanın dar bir dili, her vakit mevcut olabilir. Bu kabilden bir dili, ya münferit ve mütecerrit olur, ve yahut bir kara burnundan, veya bir topuktan kol atabilir, ve mikyasın müsaadesi nisbetinde bu iskandil hatları ne kadar sık dahi olsa, aralarında yine böyle bir dar dili gizli tutabilir. İşte bu gibi tehlikeli mevcudiyetleri meydana çıkarmak için, işlenmişlerden aykırı iskandil hatları işlemek icap eder. Bununlada iktifa edilemeyen, ahvali tereddüdü mucip yerler için, ayrıca bir tarama ameliyatı da yapmak iktiza eyler. Filhakika, harita mikyası sıklıkları ifşa etmekte başlıca bir amel isede, büyük mikyash bir harita üzerinde takriben "1,, mile müsavi olan "2,, pusluk bir mesafeden ileriye mesahayı temdit etmek nadiren kabil olmuştur. mamafih bir deniz haritacısı, işleyeceği haritanın mikyasını, kail olduğu lüzuma göre intihap etmelidir.

10 kulaç dahilindeki iskandillere dikkati mahsusa atfedilmeli ve bu hudut dahilinde vuzuhlu muayeneler icra olunmalıdır.

Her hangi bir limanda veya bu limana civar sahillerde mevcudiyetinden bahsedilen sivri kayaları bulabilmek için mahallî balıkçılar ile gemicilerden tahkikat yapmak büyük

bir kıymeti haizdir. İskandil işleri için sıkı kaideler vazetmek mümkünsüzdür. Buna memur olanlar, mahallin ahvaline tebean kendi hüküm ve kararlarile bir usul intihap ederler.

Deniz dibinin tabiat ve evsafı da, bulunan derinliklerle birlikte zaptolunur. Bir çok ahvalde, iskandil kurşunile yukarıya getirilen dip numuneleri ancak ince bir satıh tabakasından ibaret bulunur. Demir yerlerinde, demirin tırnakları üzerinde yukarıya gelen mevaddı kariye iyice yoklanarak, dibin iyi veya fena demir tutan yer olup olmadığı hakkında salim bir fikir alınmalıdır.

Derin su iskandilleri :

Okyanus yataklarının teşekkülleri hakkında cihanı medeniyetçe, en mükemmel malûmatın edinilmesi şayanı arzu olduğundan, umumî bir kaide olmak üzere bu derin sular üzerinden geçen mesaha gemileri, vakit vakit iskandiller yapmak hususunda hiç bir fırsatı fevt etmezler. 100 kulaç hattı, umumiyetle azamî iskandil hududu olmasına nazaran bundan sonra engine doğru olan deniz meyilleri ekseriyetle malûm değildir. Bu tarzda iskandilleri yapılmış bir sahile yaklaşan bir mesaha gemisi, mümkün oldukça, luzumu olan iskandilleri alarak bu meyli istihraç etmelidir. Alelumum mesaha gemileri yol üzerinde, fazla bir teahhura meydan vermeden ahvalini daiyi şüphe gördükleri deniz mıntakalarında icap eden iskandilleri yaparlar.

Okyanus diplerinin tabiatları :

Okyanuz depozitleri (rüsubat) nin kâffesi, küçük, siyah, kırmızı ve sarı mevaddı miknatisiyei haizdirler. Ekseriyetle balçık çamuru içinde mahlûtan bulunurlar. Vukuu her neka-

dar nadir isede, iskandil tüyubunun yukarıya boş olarak geldiği ahvalde, tüyubun haricen iyice muayenesi ve siyah kahverengi nişanelerin mevcut olup olmadığına dikkat olunması lâzımdır. Bu nişaneler, deniz dibinde mevcut humzu manganez (Oxide of Manganese) i ifşa ederler ki, dane halinde ve yahut ahcar cesametinde bulunmalarından dolayı tüyup içerisine giremezler. (Challenger) adlı İngiliz mesaha gemisinde bir heyeti ilmiye tarafından bir çok mülâhazattan sonra intihap ve kabul edilmiş olan isimlere tevfikân, derin su iskandillerinde vazife ifa eden postabaşların, bu ilmî tabirleri mehma emken yerinde istimal etmeleri lâzımdır.

Okyonus tabanlarındaki depozitler, atideki başlıklar altında bir takım sınıflara ayrılırlar.

A) Sahil depozitleri :

Karalardan takriben 200 mil mesafe dahilindeki depozitler olup sahilin tabiatı ile muttasıf olurlar. Binaenaleyh, volkanik adalar etrafındaki depozitler boz veya siyah bir renkte olup başlıca (pumice) denilen keffi derya (pomza veya sünger taşı) dan, yanar dağ cürufile (scoriae), volkanik kumların terakümünden ibarettirler.

Mercan adaları etrafındaki depozitler ise, beyaz renkte olup civar mercanların terakümelerini gösterirler. Halbuki volkanik veya mercanlık olmiyan karaların civarındakiler ise bermutat, mai veya yeşil çamurdan ibaret olup başlıca nehirlerin rüsubatından ve sahillerin yıkanmasından mütevellit terakümattan ibarettirler. Bu mai ve yeşil çamurlar, ekseriyetle sathi kabuklarla, diyatomları ihtiva ederler. mai renkli çamurlar, hassaten calibi dikkat olup umumiyetle, mai tebeşîrî (glaucanite) halinde (fahmiyeti kils) in bazı latif ve dahili intişarlarını ihtiva ederler.

B) Globigerina çamuru:

Okyanus yatakları üzerinde mütevessî bir haldedir. Bu çamur, beyaz veya hafif kahve renginde olup kesif bir tabiattadır, ve başlıca “Globigerina”, ismi verilen “Fahmiyeti kils”, den ibaret yuvarlak kabukların kırıntılarından mürekkeptir. Bu madde, mikroskop altındaki görünüşünden ve “Hamızı klorma” [Acid Hydrochloric] mahlulu ile hini muameledeki şiddetli feveranından (alaîmi kimyeviyyeden) kolaylıkla anlaşılır. Bu çamur, bazan 2800 kulaçlık umuklardada bulunur; Fakat alelmutat 2000 kulaç derinlikte en saf şeklini haizdir.

C) Peteropode çamuru:

Bir az globigerina çamuruna müşabih olup (peteropodes) denilen ve memeli hayvanatın (hayvanatı sedîye), haffaşiye fırkasından (merculuc cenah) fasilesini havi deniz hayvanatı kabuklarının pek çoğunu ihtiva eder bir çamurdur. Hiç bir fili kimyevi yapmaksızın harici görünüşlerinden derhal anlaşılır. Bu çamur, hamızî mahlüllerle muamele sırasında aynı vechile köpürür isede umumiyetle kara yığınlarının mevcut olmadığı ve yahut bunların az miktarda bulunduğu 1200 kulaç derinliğin madunundaki derinliklerde bulunur.

D) Diatom çamurlar:

Beyaz, yeşilimsi veya kül renginde olup başlıca diatom denilen mini mini nebatatın silis döküntülerinden mürekkeptir. Bu madde dahi asitlerle hini muamelede hafifce köpürür ise de bunlara ancak medarı kutbi cenubi okyanusunda tesadüf edilmektedir.

E) Radiolarian çamuru:

Beyaz veya kahve rengi olmak üzere iki rengi haiz olabilirler. başlıca, Radiolaria (beş pençe veya deniz yıldızı dedi-

ğimiz) denilen ufak deniz hayvanatı iskeletlerinden ibaret olup aralarında bazan globigerina kabuklarıda mahlutan bulunur. Bu kabukları mahlutan haiz oldukları zaman, (hamızı klorma') mahlulile hini muamelede her ne kadar hafifce köpürür isede, saf bir halde iken bu fili kimyeyi izhar etmez. Bu (Radiolaria) iskeletleri hurdebin altında pek latif bir takım mevad halinde görünürler. bu ane kadar, bu nevi çamurdan yalnız pasifik ve hindistan okyanuslarının 2300 kulacı geçen derinliklerinde bulunmuştur.

F) Kırmızı, boz rengi, veya çikolata rengi balçıklar:

2100 kulacı geçen okyanus yataklarında geniş bir halde dağılıp yayılmışlardır. Kırmızı renklisi, terkinde (humzi hadit) in mevcudiyetine; ve çikolata renklisi dahi (humzi ahiri man-ganez) in mevcudiyetine delalet eder. Sünger taşlarının, man-ganez (Nodul - Ukde) larının, köpek balığı dişlerinin ve balina balığı kulak kemiklerinin ekseriya bu balçık derununda gö-mülü bir halde bulundukları görülmüştür. Bu balçığın, asit ile muamelesi halinde, hiç bir nevi köpürme âsarı meşhûr olmaz. Ancak, bazan Globigrina çamurunun hafif bir mahlutunu ihtiva ettiğini izhar eder.

Dipten alınan bu nûmunelerin, kemali dikkatle şişeler de-rununa konarak ve üzerleri markalanarak, mesaha gemisinin ismile, iskandil defterindeki erkama mütenazır iskandil rakka-mını, ve mevkiin ismini haiz olarak muhafazaları, ve şişelerin deniz suyle imla edilerek ve bir miktar ispiro ilâvesi suretile merkeze gönderilmesi mutattır.